

ПУБЛІЧНЕ ПРАВО

DOI: 10.31617/3.2024(134)01

УДК 341.645+341.388

БОНДАРЕНКО Наталія,

к. ю. н., доцент, доцент кафедри правового
забезпечення безпеки бізнесу
Державного торговельно-економічного
університету

вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна
n.bondarenko@knote.edu.ua
ORCID: 0000-0001-9370-301X

СИТНІЧЕНКО Олена,

к. ю. н., доцент, доцент кафедри правового
забезпечення безпеки бізнесу
Державного торговельно-економічного
університету

вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна
o.sytnichenko@knote.edu.ua
ORCID: 0000-0002-9740-0216

BONDARENKO Natalia,

PhD (Law), Associate Professor, Associate
Professor at the Department of Legal Security
of Business
State University of Trade and Economics

19, Kyoto St., Kyiv, 02156, Ukraine
n.bondarenko@knote.edu.ua
ORCID: 0000-0001-9370-301X

SYTNICHENKO Olena,

PhD (Law), Associate Professor, Associate
Professor at the Department of Legal Security
of Business
State University of Trade and Economics

19, Kyoto St., Kyiv, 02156, Ukraine
o.sytnichenko@knote.edu.ua
ORCID: 0000-0002-9740-0216

МІЖНАРОДНЕ ПРАВОСУДДЯ НАД ВОЄННИМИ ЗЛОЧИНЦЯМИ

Висвітлено основні передумови виникнення і функціонування міжнародних кримінальних трибуналів, співробітництво України з Міжнародним кримінальним судом та його інституціями. Метою статті є обґрунтування пропозиції щодо необхідності створення спеціального міжнародного трибуналу з розслідування та притягнення до відповідальності воєнних злочинців за агресію проти України з урахуванням діючих норм національного та міжнародного права. Використано методи: діалектичний, історичний, системного аналізу та синтезу, формально-логічний, герменевтичний. Російська агресія проти України створила наймасштабніший конфлікт в Європі з часів Другої світової війни, спричиняючи багато воєнних злочинів, геноцид, злочини проти людяності. На це світова спільнота має реагувати аналогічно проведенню міжнародних кримінальних трибуналів у Нюрнберзі, Токіо, Югославії

INTERNATIONAL JUSTICE AGAINST WAR CRIMINALS

The main prerequisites for the emergence and functioning of international criminal tribunals, Ukraine's cooperation with the International Criminal Court and its institutions are highlighted. The purpose of the article is to substantiate the proposal regarding the need to create a special international tribunal to investigate and prosecute war criminals for aggression against Ukraine, taking into account the current norms of national and international law. The methods used are: dialectical, historical, systemic analysis and synthesis, formal-logical, hermeneutic. Russian aggression against Ukraine created the largest conflict in Europe since the Second World War, causing many war crimes, genocide, crimes against humanity. The world community should react to this in a similar way to the holding of international criminal tribunals in Nuremberg, Tokyo, Yugoslavia and Rwanda, which created international

Copyright © 2024, Автор(и). Це стаття відкритого доступу, яка розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution License 4.0 (CC-BY) Міжнародна ліцензія, (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

та Руанді, що створили міжнародні прецеденти засудження воєнних злочинців та сприяли подоланню персональних імунітетів найвищих державних і воєнних чиновників, винних у злочинах агресії. Розгляд правових аспектів взаємодії України з Міжнародним кримінальним судом довів необхідність ратифікації нашою державою Римського статуту для повноправної участі у процесах Суду. Підкреслено, що встановлення загального миру та справедливості щодо покарання воєнних злочинців залежить як від України, так і від активних дій Заходу й Європарламенту.

Ключові слова: агресія, воєнні злочини, геноцид, міжнародне правосуддя, Міжнародний кримінальний суд, спеціальний міжнародний трибунал.

precedents for the conviction of war criminals and helped to overcome the personal immunity of the highest state and military officials guilty of crimes of aggression. Consideration of the legal aspects of Ukraine's interaction with the International Criminal Court proved the need for our state to ratify the Rome Statute for full participation in the Court's proceedings. It was emphasized that the establishment of general peace and justice regarding the punishment of war criminals depends both on Ukraine and on the active actions of the West and the European Parliament.

Keywords: aggression, war crimes, genocide, international justice, International Criminal Court, special international tribunal.

Вступ

Найбільший виклик міжнародному порядку після Другої світової війни спричинило повномасштабне вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 р. Встановленню миру сприяє справедливість, що має полягати у покаранні воєнних злочинців. Національне та міжнародне право відпрацювало систему захисту прав людини під час війни за допомогою національних судів, міжнародного кримінального правосуддя й спеціальних кримінальних трибуналів.

Наразі в Україні оголошено воєнний стан, проте кожен громадянин бажає, щоб у країні настав мир. З 2014 р. український народ занадто постраждав: зруйновано багато інфраструктури, нанесено фізичні й психологічні травми та смерті серед цивільного населення, значні економічні збитки, вимушене внутрішнє переміщення та переїзд за кордон. Щоб зупинити кровопролиття та покарати злочинців потрібно відшукати й застосувати всі заходи (Смирнов, 2023).

Актуальним сьогодні є створення ефективних юридичних засад співробітництва України з Міжнародним кримінальним судом та запровадження спеціального міжнародного трибуналу, з огляду на характер російської військової агресії.

Науково-теоретичним обґрунтуванням окремих аспектів міжнародного правосуддя над воєнними злочинцями займалися правники та практикуючі юристи. Зокрема Блажківська (2023) дослідила роль міжнародних кримінальних трибуналів у системі захисту прав людини під час війни. Кольчинська (2023) проаналізувала відмінність злочинів проти людяності від воєнних злочинів і визначила проблемні аспекти притягнення за них до відповідальності в Україні. Мурачов (2023) окреслив правові аспекти взаємодії України та Міжнародного кримінального суду. Наливайко, Степаненко (2022) розглянули міжнародне судочинство як окрему галузь міжнародного права та схарактеризували європейську регіональну систему міжнародних судових установ. На особливостях

співробітництва України з Міжнародним кримінальним судом на умовах Римського статуту зосередились у своїх працях Смирнов (2023), Шимкевич (2023). Дослідження зазначених науковців присвячені висвітленню окремих аспектів щодо передумов створення та юрисдикції міжнародних кримінальних трибуналів, Міжнародного кримінального суду. Разом з тим актуальною залишається проблематика взаємодії України з міжнародним правосуддям, притягнення до відповідальності воєнних злочинців у зв'язку з повномасштабним вторгненням росії в Україну, що потребує свого органічного доповнення.

Метою статті є дослідження передумов створення й функціонування міжнародних кримінальних трибуналів, визначення порядку взаємодії України з Міжнародним кримінальним судом, обґрунтування пропозиції щодо необхідності створення спеціального міжнародного трибуналу з розслідування та притягнення до відповідальності воєнних злочинців за агресію проти України.

Методологічною основою статті стали загальнонаукові, філософські та спеціально-наукові методи, що дають можливість більш глибоко розглянути зазначену проблему.

Завдяки поставленій меті можна сформулювати гіпотезу, що полягає у констатації необхідності створення спеціального міжнародного трибуналу над воєнними злочинцями за вчинення агресії проти України. Цей трибунал має бути подібним Нюрнберзькому, Токійському, Югославському, Руандійському, з огляду на характер російської збройної агресії. Україні необхідно створити ефективні юридичні засади співробітництва з Міжнародним кримінальним судом. Перевірка цієї гіпотези визначає мету цього дослідження, що передбачає поєднання інституційного аналізу функціонування міжнародних кримінальних трибуналів з контент-аналізом співпраці України з Міжнародним кримінальним судом, що у своїй сукупності дає можливість оцінити ефективність створення спеціального міжнародного трибуналу для міжнародного правосуддя над воєнними злочинцями в Україні.

У ході дослідження використано загальнонаукові методи – діалектичний, історичний, системного аналізу та синтезу, а також спеціальні методи – формально-логічний, порівняльно-правовий, герменевтичний.

З огляду на зміст поставленої проблеми, її мету, окреслену гіпотезу та використані методи, зміст викладу результатів здійсненого дослідження має такі складові:

- співпраця України з міжнародною кримінальною юстицією;
- практика створення та функціонування міжнародних кримінальних трибуналів;
- створення спеціального міжнародного трибуналу з розслідування злочину агресії проти України.

За результатами проведеного дослідження сформульовано висновки щодо пропозиції вдосконалення національного законодавства на шляху створення ефективнішої співпраці з Міжнародним кримінальним судом та обґрунтовано доцільність заснування спеціального міжнародного трибуналу над воєнними злочинцями, винними в агресії проти України.

1. Співпраця України з міжнародною кримінальною юстицією

Міжнародна кримінальна юстиція має специфічний характер, оскільки передбачає здійснення правосуддя за вчинення особливих видів злочинів.

Перелік міжнародних злочинів, суспільно-небезпечних умисних діянь, які "посягають на міжнародний правопорядок, завдають шкоди мирному співробітництву держав", був вперше передбачений Статутами Нюрнберзького та Токійського міжнародних військових трибуналів (Блажівська, 2023). До цього переліку належать злочини проти миру, людяності, воєнні злочини.

Наразі вчиняються тяжкі міжнародні злочини, які порушують права й інтереси як української, так і світової спільноти, загрожують знищенню міжнародного правопорядку, загрожують існуванню народу, нації, держави.

Незалежна міжнародна слідча комісія ООН по Україні встановила, що росія, крім численних воєнних злочинів, причетна до злочинів проти людяності, до яких належать атаки на українську енергетичну інфраструктуру, катування. Кримінальним кодексом України не передбачено статтю, яка б карала за злочини проти людяності, на відміну від воєнних злочинів (порушення законів і звичаїв війни (ст. 438); геноцид (ст. 442); планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни (ст. 437). Отже, злочин проти людяності як один з найтяжчих міжнародних злочинів підпадає під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду (Кольчинська, 2023).

Наразі Україна співпрацює з Міжнародним кримінальним судом – першим постійно діючим судом, заснованим багатостороннім міжнародним договором, в компетенцію якого входить "переслідування осіб, відповідальних за геноцид, злочини проти людяності, воєнні злочини та агресію" (Мурачов, 2023).

У 2022 р. прийнято Закон України "Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо співробітництва з Міжнародним кримінальним судом", відповідно до якого Кримінальний процесуальний кодекс доповнено розділом IX-2 "Особливості співробітництва з Міжнародним кримінальним судом" (2022, 3 травня). Під його дію підпадають

громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства, які "на момент вчинення злочину, що підпадає під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду, були підпорядковані та/або діяли, з метою здійснення збройної агресії проти України, та/або на підставі рішень (наказів, розпоряджень тощо) посадових осіб, військового командування, або органів державної влади російської федерації або іншої країни, що здійснювала агресію, або сприяла її здійсненню проти України" (Мурачов, 2023).

Міжнародний кримінальний суд (МКС) – це міжнародна організація, що діє на підставі Римського статуту, знаходиться у місті Гаазі та розслідує особливо небезпечні міжнародні злочини, приймає рішення стосовно винних осіб, карає їх. На відміну від Міжнародного суду ООН, який також засідає в Гаазі, МКС не входить в офіційні структури Організації Об'єднаних Націй.

Римський статут Міжнародного кримінального суду 1998 р. – міжнародно-правовий договір, який містить зобов'язання держав-учасниць, встановлює діяння, які визнаються міжнародними злочинами та врегульовує процесуальний порядок здійснення міжнародного кримінального правосуддя.

У 2002 р. Міжнародний кримінальний суд розпочав свою діяльність на підставі Римського статуту, який підписали 123 країни світу. Україна також підписала Римський статут, проте ще не ратифікувала його, утім визнає юрисдикцію МКС, що дозволяється Статутом суду (1998, 17 липня).

Заява Генерального прокурора МКС Ібрагіма Хана наприкінці лютого 2022 р. про готовність розслідувати злочини росії в Україні є підставою для позовів з боку 30 країн – підписантів Римського статуту до МКС з проханням здійснити розслідування злочинів російських збройних сил в Україні. Наприкінці березня 2022 р. укладено Угоду про заснування в Києві польового офісу прокурора МКС, який розпочав свою роботу у вересні 2022 р. Одними з основних напрямів роботи польового офісу МКС є: навчання правозахисників правильному документуванню воєнних злочинів; співпраця з журналістами; розробка практичних порад та рекомендацій для громадських організацій; формування цільового фонду для потерпілих від злочинних діянь (Шимкевич, 2023).

17 березня 2023 р. МКС видав довічні ордери на арешти В. Путіна та уповноваженої росії з прав дитини М. Львової-Белової, які підозрюються в незаконному вивезенні дітей з окупованих територій України, починаючи з 2022 р. Свою готовність заарештувати президента рф заявили 32 країни світу в травні 2023 р. (Ордер на арешт Путіна: рішення МКС готові виконати вже 32 країни, 2023).

Офіс прокурора правоздатний самостійно розпочати розслідування за умови, що суб'єктом та об'єктом агресії є країни, які підписали Римський статут. МКС може розслідувати злочин агресії, якщо Рада Безпеки ООН звернеться до суду з таким проханням. Наразі така процедура утруднена постійним членством росії у Раді Безпеки ООН та її правом вето в разі зазначених звернень (Шимкевич, 2023). Україна може подолати ці правові особливості шляхом створення спеціального трибуналу, подібного до Нюрнберзького, Токійського, Югославського та Руандійського.

2. Створення та функціонування міжнародних кримінальних трибуналів

Війни XX ст. стали історичною передумовою створення міжнародних кримінальних трибуналів, першим з яких є Нюрнберзький, на якому було засуджено військових злочинців за агресію у Другій світовій війні. Принципи і засади його діяльності виклали 23 країни – учасниці Лондонської конференції у Статуті Міжнародного військового трибуналу. Цей трибунал вперше запровадив принцип індивідуальної відповідальності за міжнародні злочини. Наслідував цей процес Токійський військовий трибунал для Далекого Сходу 1946 р.

Щодо процесу в Нюрнберзі: він був дуже швидким й ефективним. У 1945 р. Радянський Союз, США та Велика Британія скликали спільний суд, головним документом якого став Нюрнберзький статут. З 20 листопада 1945 р. до 1 жовтня 1946 р. Міжнародний військовий трибунал засудив найважливіших керівників нацистської Німеччини, а також шість німецьких організацій.

Поданий на розгляд трибуналу акт складався з чотирьох основних позицій: спільний план і змова з метою розв'язання війни, злочини проти миру, воєнні злочини, злочини проти людяності. Було використано новий юридичний термін – геноцид. У залі суду з'явився 21 підсудний від політичного, економічного, дипломатичного та військового нацистського керівництва.

В основу доказової бази злочинів нацистської Німеччини прокурори поклали спогади та свідчення членів німецьких військових і державних структур, членів НСДАП, німецьких громадян, кіноплівок. У великій кількості залучені документи німецького командування, захоплені союзниками. Ключовим наслідком Нюрнберзького процесу стало визнання злочинів проти людства злочинами міжнародно-правового порядку (Бондаренко, 2011).

Порушення міжнародного гуманітарного права на території колишньої Югославії спричинило створення у 1993 р. Радою Безпеки ООН міжнародного спеціального трибуналу для судового переслідування винних осіб.

Основою цього трибуналу став Нюрнберзький статут, проте його юрисдикція була дещо відмінною: він встановив паралельну юрисдикцію Міжнародного трибуналу і національних судів; мав право на кожному етапі втрутитись у судове розслідування національних судів. Це засвідчило пріоритет у переслідуванні винних осіб юрисдикції Міжнародного трибуналу. Новелою стали деталі правил і процедур доказування, які передбачали можливість проведення закритих розглядів задля захисту свідків, потерпілих та їхнього приватного життя.

Геноцид на території Руанди в 1994 р. став підставою створення чергового Міжнародного кримінального трибуналу, за результатами якого винні особи були притягнуті до відповідальності (Смирнов, 2023). Отже, міжнародний кримінальний трибунал є ефективним правовим засобом стосовно припинення порушень міжнародного гуманітарного права, що засвідчили всі чотири міжнародні трибунали.

Важливим рішенням Нюрнберзького трибуналу стало визнання злочину агресії одним з найтяжчих проти людства. Російсько-українська війна поставила перед світовою спільнотою обов'язок притягнути до відповідальності державу-агресора за незаконне захоплення територій, насильницьке позбавлення життя мирного населення, згвалтування, геноцид, руйнацію цивільної інфраструктури, незаконну депортацію та переміщення населення підконтрольних рф територій. Значення такого міжнародного процесу полягає в публічній превентивності як мети покарання, яку можна досягти лише в умовах кримінального переслідування військового трибуналу, що визнає більшість країн світу.

З 2014 р. наша держава має досвід притягнення російських військових до відповідальності за злочин агресії (Блажівська, 2023). Однак згідно з українськими законами на національному рівні відсутня можливість притягнення до юридичної відповідальності високих російських чиновників та урядників, що мають персональний імунітет. Це також забороняє зробити і юрисдикція Міжнародного кримінального суду. Крім того, Україна та росія, які є сторонами збройного конфлікту, не ратифікували Римський статут, що ускладнює отримання юрисдикції над злочином агресії Міжнародним кримінальним судом. Притягнути до юридичної відповідальності вищих російських державних чиновників за вчинення злочину агресії через Європейський суд з прав людини та Міжнародний суд ООН також неможливо у зв'язку з неможливістю карати конкретних осіб, а лише маючи спроможність довести відповідальність рф як держави.

Власне тому наразі в Україні виникла необхідність, використовуючи норми міжнародного права, створити спеціальний трибунал, що має доповнити наявну базу міжнародного правосуддя.

3. Створення спеціального міжнародного трибуналу з розслідування злочину агресії проти України

З метою забезпечення належного міжнародного розслідування злочину агресії проти України та притягнення до відповідальності винних осіб в Україні створено робочу групу з вивчення питання формування спеціального міжнародного трибуналу (Блажівська, 2023). Злочин агресії має особливий міждержавний аспект і політичний вимір в силу свого особливого об'єкта, яким виступають не конкретні особи, а держава загалом. Саме через цю причину він має переслідуватися міжнародним трибуналом для розслідування російської агресії. Це стане важливою складовою встановлення миру та попередження повторення подібної агресії в майбутньому.

У цьому напрямі для України необхідною є підтримка Заходу щодо створення спеціального міжнародного трибуналу з розслідування воєнних злочинів РФ та її сателітів. Після засудження Генеральною асамблеєю ООН невинуватеної російської агресії та багатьох резолюцій міжнародних організацій щодо встановлення відповідальності за злочини проти мирного українського населення Європарламент має вжити більш рішучих заходів на шляху припинення збройної агресії в Україні.

"Створення Міжнародного центру з переслідування за злочин агресії проти України (ІСПА)" стало важливим етапом у цьому напрямі (Блажівська, 2023). У липні 2023 р. він започаткував роботу як майданчик збирання інформації про вчинені в Україні злочини, створюючи матеріальну частину, яка стане доказовою базою для суду щодо розслідування фактів учинених в Україні злочинів.

Центр співпрацює з Міжнародним кримінальним судом та його фахівцями, здійснюючи збір доказів, їхню уніфікацію, розробляючи стратегії досудового розслідування злочинів війни, геноциду, злочинів проти людяності.

Офіс Генерального прокурора в рамках кримінального провадження щодо злочину агресії зібрав багато доказів підбурення російськими пропагандистами та вищим керівництвом Росії до знищення українців (Шимкевич, 2023).

Міжнародний трибунал має відновити легітимність міжнародного права та стати надійним механізмом правосуддя. Злочин агресії є порушенням Статуту ООН, а тому індивідуальна кримінальна відповідальність винних осіб має стати неминучою.

На нашу думку, такий спеціальний трибунал має ґрунтуватися на принципах, викладених у статутах міжнародних кримінальних трибуналів. Однак юрисдикція спеціального міжнародного трибуналу має охоплювати злочини агресії, щоб не створювати конкуренції у своїй діяльності з Міжнародним кримінальним судом. Проте наша держава й надалі буде продовжувати співпрацю з МКС, який є головним органом міжнародного кримінального правосуддя.

За вчинення зазначених злочинів проти миру, людяності, геноциду суд може призначити покарання на підставі ст. 77 Римського статуту у вигляді позбавлення волі, конфіскації майна, штрафу (1998, 17 липня). Згідно з його положеннями принцип компліментарності є базовим в діяльності Міжнародного кримінального суду, що доповнює національну систему органів кримінальної юстиції. МКС не бере до свого розгляду справи щодо особи, засудженої національним або іншим судом за діяння, заборонені Статутом.

Згідно зі ст. 103 Римського статуту покарання виконується національним пенітенціарним органом, що обирається з переліку держав, які згодилися прийняти засуджених (1998, 17 липня). Оформлюючи засудження, Суд бере до уваги чи застосовує держава-учасник визнані міжнародні стандарти поведінки із засудженими, прийнятими у Женеві у 1955 р. Суд повідомляє про свій вибір з врахуванням громадянства засудженого та його думки стосовно країни відбуття покарання. Покарання здійснюється пенітенціарною установою держави місцезнаходження Суду, якщо ні одна з рекомендованих держав не задовольняє вимогам МКС.

У Міжнародного кримінального суду відсутня юрисдикція переслідування за злочин агресії. Кримінальне переслідування винної особи буде здійснювати спеціальний Міжнародний трибунал, а початкове кримінальне переслідування винної особи можна вимагати від МКС на підставі ст. 20 Римського статуту (1998, 17 липня).

Ми погоджуємось з думкою Блажівської щодо необхідності укладання Угоди про співпрацю та взаємовідносини між спеціальним міжнародним трибуналом та офісом прокурора МКС, що буде забезпечувати взаємовигідні робочі відносини між ними.

Рішення цього спеціального трибуналу будуть засновані на доведених юридичних фактах щодо злочину агресії в Україні, а відтак матимуть преюдиційне і прецедентне значення для інших міжнародних судів та інституцій, мають визнаватися й виконуватись іншими державами.

Висновки

Наразі на території України відбувається найбільший з Другої світової війни воєнний конфлікт в Європі. Реакція міжнародного товариства на цю війну повинна бути аналогічною створенню Нюрнберзького, Токійського, Югославського, Руандійського трибуналів, які на міжнародному рівні засудили воєнних злочинців, були створені на паритетних засадах, сприяли швидкому та ефективному судові й змогли подолати персональні імунітети вищих державних посадових осіб, урядовців і воєнних чиновників.

Не все залежить від України, тому ми повинні залучити інші країни до цього процесу, враховуючи особливий політичний і міждержавний характер злочину агресії, об'єктом якого виступає держава

загалом, а не конкретні суб'єкти. Правосуддя має відбутися якнайшвидше під час війни, щоб створити додатковий тиск на державних топ-посадовців росії з метою уникнення спекуляцій щодо правосуддя переможця над переможеним задля загального миру й стабільності.

Україна співпрацює з Міжнародним кримінальним судом на підставі внесених змін до Кримінального процесуального кодексу України у 2022 р. Проте Україна досі не ратифікувала Римський статут, що унеможлиблює повноцінне співробітництво з МКС. Вважаємо, що наша країна має звернути увагу на цю проблему.

У контексті зазначеного перспективою наших подальших розвідок за цим напрямом є всебічне опрацювання проблематики ратифікації Римського статуту та визначення найефективніших форм співпраці з Міжнародним кримінальним судом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	REFERENCE
Блажівська, О. (2023). Про роль та місце міжнародного кримінального трибуналу. <i>Ukrinform</i> . https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3760864-svit-mae-obednatisa-i-stvoriti-tribunal-dla-pokaranna-krainiagresora.html	Blazhivska, O. (2023). About the role and place of the international criminal tribunal. <i>Ukrinform</i> . https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3760864-svit-mae-obednatisa-i-stvoriti-tribunal-dla-pokaranna-krainiagresora.html
Бондаренко, Н. (2011). Правові результати Нюрнберзького процесу та їхнє сучасне значення. <i>Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право</i> , (6), 81–85.	Bondarenko, N. (2011). Legal results of the Nuremberg trial and their modern significance. <i>Foreign trade: economy, finance, law</i> , (6), 81–85.
Кольчинська, К. (2023). Злочини проти людяності в Україні: відмінність від воєнних злочинів та проблематика притягнення до відповідальності. https://golaw.ua/ua/insights/publication/zlochini-proti-lyudyannosti-v-ukrayini-vidminnist-vid-voyennih-zlochiv-ta-problematika-prityagnennya-do-vidpovidalnosti/	Kolchynska, K. (2023). Crimes against humanity in Ukraine: the difference from war crimes and the issue of prosecution. https://golaw.ua/ua/insights/publication/zlochini-proti-lyudyannosti-v-ukrayini-vidminnist-vid-voyennih-zlochiv-ta-problematika-prityagnennya-do-vidpovidalnosti/
Мурачов, Р. (2023). Особливості взаємодії України та Міжнародного кримінального суду: правові аспекти. <i>Аналітично-порівняльне правознавство</i> , (5), 654–658.	Murachov, R. (2023). Peculiarities of interaction between Ukraine and the International Criminal Court: legal aspects. <i>Analytical and comparative jurisprudence</i> , (5), 654–658.
Наливайко, Л. Р., & Степаненко, К. В. (2022). Міжнародне судочинство. Дніпро. ДДУВС. 304 с.	Nalivayko, L. R., & Stepanenko, K. V. (2022). International justice. Dnipro. DDUVS. 304 p.
Ордер на арешт Путіна: рішення МКС готові виконати вже 32 країни. (2023). https://sprotyv.info/news/order-na-aresht-putina-rishennya-mus-gotovi-vikonati-vzhe-32-kra%D1%97ni	Warrant for Putin's arrest: 32 countries are ready to implement the decision of the International Criminal Court. (2023). https://sprotyv.info/news/order-na-aresht-putina-rishennya-mus-gotovi-vikonati-vzhe-32-kra%D1%97ni
Закон України "Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо співробітництва з Міжнародним кримінальним судом" № 2236-IX. (2022, 03 травня). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2236-20#Text	Law of Ukraine "On amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding cooperation with the International Criminal Court" No. 2236-IX. (2022, May 03). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2236-20#Text

Римський статут міжнародного кримінального суду (1998, 17 липня). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text	Rome Statute of the International Criminal Court dated (1998, 17 June). http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_588
Смирнов, М. (2023). Концептуальні питання ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду та співробітництва України з Міжнародним кримінальним судом в контексті військової агресії Росії проти України. <i>Юридичний науковий електронний журнал</i> , (1), 542–546.	Smirnov, M. (2023). Conceptual issues of ratification of the Rome Statute of the International Criminal Court and Ukraine's cooperation with the International Criminal Court in the context of Russia's military aggression against Ukraine. <i>Legal Scientific Electronic Journal</i> , (1), 542–546.
Смирнов, М. (2023). Особливості співробітництва України з міжнародним кримінальним судом в контексті військової агресії росії проти України. <i>Право і суспільство</i> , (1), 395–402.	Smirnov, M. (2023). Peculiarities of Ukraine's cooperation with the International Criminal Court in the context of Russia's military aggression against Ukraine. <i>Law and Society</i> , (1), 395–402.
Шимкевич, К. (2023). Співпраця України з МКС: що може міжнародне правосуддя? https://mil.in.ua/uk/blogs/spivpratsya-ukrayiny-z-mks-shho-mozhe-mizhnarodne-pravosuddya	Shymkevich, K. (2023). Ukraine's cooperation with the International Criminal Court: what can international justice do? https://mil.in.ua/uk/blogs/spivpratsya-ukrayiny-z-mks-shho-mozhe-mizhnarodne-pravosuddya

Конфлікт інтересів: Автори заявляють, що не мають фінансових чи нефінансових конфліктів інтересів щодо цієї публікації; не мають відносин із державними органами, комерційними або некомерційними організаціями, які могли б бути зацікавлені у поданні цієї точки зору. З огляду на те, що автори працюють в установі, яка є видавцем журналу, що може зумовити потенційний конфлікт або підозру в упередженості, остаточне рішення про публікацію цієї статті (включно з вибором рецензентів та редакторів) приймалося тими членами редколегії, які не пов'язані з цією установою.

Автори не отримували прямого фінансування для цього дослідження.

Внесок авторів є рівнозначним.

Бондаренко Н., Ситніченко О. Міжнародне правосуддя над воєнними злочинцями. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2024. № 3. С. 4–14. Серія. Юридичні науки. [https://doi.org/10.31617/3.2024\(134\)01](https://doi.org/10.31617/3.2024(134)01)

Надійшла до редакції 08.05.2024.
Отримано після доопрацювання 15.05.2024.
Прийнято до друку 23.05.2024.
Публікація онлайн 11.06.2024.